

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ  
КРЕМЕНЧУЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ  
ІМЕНІ МИХАЙЛА ОСТРОГРАДСЬКОГО  
Факультет права, гуманітарних і соціальних наук  
Кафедра «Психології, педагогіки та філософії»

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Проректор з науково-педагогічної  
та методичної роботи



В.В. Костін

2023 р.

**РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ  
ООК 8 «ПСИХОЛОГІЯ КРИЗОВИХ ТА ПСИХОТРАВМУЮЧИХ  
СИТУАЦІЙ»**

Другого (магістерського) рівня

Спеціальність 053 «Психологія»

Освітньо-професійна програма – Психологія

Кременчук 2023

Робоча програма навчальної дисципліни «Психологія кризових та психотравмуючих ситуацій» розроблена на основі освітньо-професійної програми «Психологія», підготовки здобувачів освіти освітнього ступеня «Магістр» за спеціальністю 053 «Психологія» та відповідних нормативних документів

Робочу програму розробили:


доцент кафедри психології, педагогіки та філософії, кандидат психологічних наук Літвінова О. В.

Робочу програму обговорено та схвалено на засіданні кафедри психології, педагогіки та філософії, протокол №1 від 01.09.2023 р.

Гарант освітньої програми \_\_\_\_\_  Ольга ЛІТВІНОВА

Завідувач кафедри \_\_\_\_\_  Ольга ЛІТВІНОВА

Робочу програму обговорено та схвалено на засіданні науково-методичної ради факультету права, гуманітарних і соціальних наук протокол № 1 від 04.09.2023 р.

Голова науково-методичної ради \_\_\_\_\_  Людмила ВАСЕЧКО

Опис навчальної дисципліни

| Найменування показників                                                                              | Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень | Характеристика навчальної дисципліни                            |                       |
|------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------|-----------------------|
|                                                                                                      |                                                                  | денна форма навчання                                            | заочна форма навчання |
| Кількість кредитів – 6,5                                                                             | Галузь знань<br>05 Соціальні і поведінкові науки                 | цикл обов'язкових навчальних дисциплін (професійно-орієнтовані) |                       |
|                                                                                                      | Напрямок підготовки<br>053 «Психологія»                          |                                                                 |                       |
| Модулів – 1                                                                                          | Спеціальність (професійне спрямування):<br>магістр з психології  | Рік підготовки:<br>(курс)                                       |                       |
| Змістових модулів – 2                                                                                |                                                                  | 1-й                                                             | 1-й                   |
| Індивідуальне науково-дослідне завдання – немає                                                      |                                                                  | Семестр                                                         |                       |
| Загальна кількість годин – 195                                                                       |                                                                  | 2-й                                                             | 2-й                   |
|                                                                                                      |                                                                  | Лекції                                                          |                       |
| Тижневих годин для денної форми навчання:<br>аудиторних – 4,28<br>самостійної роботи студента – 7,78 | Освітньо-кваліфікаційний рівень:<br>магістр                      | 36                                                              | 10                    |
|                                                                                                      |                                                                  | Семінарські                                                     |                       |
|                                                                                                      |                                                                  | 14                                                              | 4                     |
|                                                                                                      |                                                                  | Практичні                                                       |                       |
|                                                                                                      |                                                                  | 16                                                              | 4                     |
|                                                                                                      |                                                                  | Самостійна робота                                               |                       |
|                                                                                                      |                                                                  | 129 год.                                                        | 177 год.              |
| Вид контролю: іспит                                                                                  |                                                                  |                                                                 |                       |

**Примітка.**

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить:

для денної форми навчання – 66:129

для заочної форми навчання – 18:177

## 1. Мета та завдання навчальної дисципліни

*Мета курсу:* набуття студентами психологічних знань та практичних умінь щодо роботи психолога в умовах екстремальних, кризових ситуаціях, а також у мовах переживання травмівних подій.

*Завдання курсу* полягає у опануванні студентами ряду ключових питань щодо:

- специфіки предмету вивчення психології кризових та травмуючих ситуацій;
- поняття «криза», «травма» в житті людини, відмінності даних понять, види криз та травм в житті людини;
- поняття про стрес та його наслідки, стратегії подолання;
- нейропсихологічні механізми стресу та психічної травми.
- основних діагностичних критеріїв посттравматичного стресового розладу;
- особливостей переживання вікових, професійних криз;
- прояву суїцидальних тенденцій та суїцидальної поведінки;
- причин та наслідків пережитого насильства;
- розуміння проявів гендерно обумовленого насильства та шляхів соціально-психологічної підтримки постраждалих осіб;
- особливостей прояву та подолання кризових ситуацій в медицині;
- психологічної допомоги дітям та підліткам в умовах переживання кризових та травматичних подій;
- кризових та травмуючих ситуацій в професійній діяльності, поняття супервізії та інтервізії.

В результаті вивчення курсу студенти повинні набути практичних навичок та вмінь щодо:

- оволодіння основними законами і принципами психології кризових та травмуючих ситуацій;

- засвоєння технологій роботи психолога в умовах кризових ситуацій;
- засвоєння технологій роботи психолога при наданні першої психологічної допомоги в екстремальних умовах;
- формування практичних вмінь та навичок використання отриманих знань в практичній діяльності;
- основних методів психологічного дослідження в кризовій психології та психології травмуючих ситуацій;
- методів та технологій психологічного впливу на людину з метою зменшення негативного впливу травмивного досвіду;
- формування практичних навичок щодо здійснення першої психологічної допомоги в екстремальних умовах;
- формування практичних навичок щодо здійснення психологічної підтримки дітей та дорослих, які зазнали впливу травмивного досвіду.

За результатами опанування навчальної дисципліни «Психологія кризових та психотравмуючих ситуацій» студенти набувають компетентностей:

**Загальні компетентності:**

- ЗК1. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.
- ЗК4. Уміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми.
- ЗК5 – Цінування та повага різноманітності та мультикультурності.
- ЗК6. Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).
- ЗК7. Здатність діяти соціально відповідально та свідомо.

**Спеціальні компетентності:**

- СК1. Здатність здійснювати теоретичний, методологічний та емпіричний аналіз актуальних проблем психологічної науки та / або практики.
- СК3. Здатність обирати і застосовувати валідні та надійні методи наукового дослідження та/або доказові методики і техніки практичної діяльності.

– СК4. Здатність здійснювати практичні діяльність (тренінгові, психотерапевтичну, консультаційну, психодіагностичну та іншу залежно від спеціалізації) з використанням науково верифікованих методів та технік.

– СК5. Здатність організувати та реалізувати просвітницьку та освітню діяльність для різних категорій населення у сфері психології.

– СК7. Здатність приймати фахові рішення у складних і непередбачуваних умовах, адаптуватися до нових ситуацій професійної діяльності.

– СК8. Здатність оцінювати межі власної фахової компетентності та підвищувати професійну кваліфікацію.

– СК9 – Здатність дотримуватися у фаховій діяльності норм професійної етики та керуватися загальнолюдськими цінностями.

– СК10. Здатність розробляти та впроваджувати інноваційні методи індивідуальної та групової психологічної допомоги (психологічне консультування, психологічна корекція, психоедукація) клієнтам у складних життєвих ситуаціях.

**та програмних результатів навчання:**

– ПРН1 0 Здійснювати пошук, опрацювання та аналіз професійно важливих знань із різних джерел з використанням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій.

– ПРН2 – Вміти організувати та проводити психологічне дослідження із застосуванням валідних та надійних методів.

– ПРН3. Узагальнювати емпіричні дані та формулювати теоретичні висновки.

– ПРН4. Робити психологічний прогноз щодо розвитку особистості, груп, організацій.

– ПРН5. Розробляти програми психологічних інтервенцій (тренінг, психотерапія, консультування тощо), провадити їх в індивідуальній та груповій роботі, оцінювати якість.

– ПРН6. Розробляти просвітницькі матеріали та освітні програми, впроваджувати їх, отримувати зворотній зв'язок, оцінювати якість

– ПРН8. Оцінювати ступінь складності завдань діяльності та приймати рішення про звернення за допомогою або підвищення кваліфікації

– ПРН9. Вирішувати етичні дилеми з опорою на норми закону, етичні принципи та загальнолюдські цінності

– ПРН11. Здійснювати адаптацію та модифікацію існуючих наукових підходів і методів до конкретних ситуацій професійної діяльності.

## **2. Програма навчальної дисципліни**

### **Змістовний модуль 1. Методологічні основи вивчення кризових та травматичних ситуацій**

#### **Тема 1. Вступ до кризової психології**

Предмет і завдання кризової психології. Поняття «життєвої кризи». Класифікація криз. Стадії розвитку кризи.

#### **Тема 2. Поняття про стрес та його наслідки, стратегії подолання**

Стрес та стадії стресу. Емоційні прояви при стресі. Копінг-стратегії подолання стресових ситуацій. Основні підходи до подолання стресу в науці. Інтегративна модель гнучкості до стресу BASIC Ph. Поняття «резильєнтності» особистості.

#### **Тема 3. Поняття «травми» в психології.**

Психологія травми. Класифікація травматичних ситуацій. Основні психологічні маркери переживання травматичних ситуацій.

#### **Тема 4. Синдром посттравматичного стресового розладу.**

Поняття посттравматичного стресового розладу, його причини, історія розвитку питання. Діагностичні критерії ПТСР. Роль особистісних і ситуаційних факторів в успішності подолання наслідків травматичних подій. Діагностика ПТСР. Почуття провини та сорому як психологічні реакції на пережиті травматичні події.

#### **Тема 5. Втрата як травматична ситуація**

Реакції гострого горювання. Стадії горювання. Роль скорботи в процесі

## **Змістовний модуль 2. Робота психолога в ситуаціях переживання кризових та травмуючи ситуацій**

### **Тема 6. Вікові кризи.**

Криза середини життя. Кризи зрілості та похилого віку. Смисложиттєва криза. Психологічна підтримка в умовах переживання вікових криз.

### **Тема 7. Суїцидальні тенденції та суїцидальна поведінка.**

Причини суїцидальної поведінки. Теорії суїцидальної поведінки. Види суїцидальної поведінки. Діагностика суїцидальних тенденцій та суїцидальної поведінки. Психокорекційна та психотерапевтична робота психолога із суїцидентами.

### **Тема 8. Насилля як травматична ситуація.**

Визначення поняття «насилля», види насилля. Поняття «віктимності». Гіпервіктимність та гіповіктимність. Норми безпечної поведінки. Види віктимізації. Психологічний супровід осіб, постраждалих від гендерно-зумовленого насилля під час військових дій.

### **Тема 9. Кризові ситуації в медицині.**

Вплив гострої та хронічної хвороби на психіку. Психологічний аспект болю. Особливості людей, що вмирають і робота психолога із термінальними хворими.

### **Тема 10. Кризові ситуації в професійній діяльності.**

Особливості криз професійної діяльності. Джерела стресів на роботі. Мобінг і харасмент. Кризові ситуації в роботі медичного персоналу. Стрес в діяльності працівників освітніх установ. Емоційне вигорання фахівців системи «людина-людина». Роль інтервізії та супервізії в роботі психолога.



### 3. Структура навчальної дисципліни

| Назви змістових модулів і тем                                                                        | Кількість годин |              |      |      |      |              |              |         |      |      |
|------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------|--------------|------|------|------|--------------|--------------|---------|------|------|
|                                                                                                      | денна форма     |              |      |      |      | заочна форма |              |         |      |      |
|                                                                                                      | усього          | у тому числі |      |      |      | усього       | у тому числі |         |      |      |
|                                                                                                      |                 | л            | сем. | прак | с.р. |              | л            | се<br>м | прак | с.р. |
| <b>Змістовий модуль 1. Методологічні основи вивчення кризових та травматичних ситуацій</b>           |                 |              |      |      |      |              |              |         |      |      |
| Тема 1. Вступ до кризової психології                                                                 | 17              | 4            | 1    |      | 12   | 21           | 1            | -       | -    | 20   |
| Тема 2. Поняття про стрес та його наслідки, стратегії подолання                                      | 17              | 2            | 1    | 2    | 12   | 17           | 1            | -       | 1    | 15   |
| Тема 3. Поняття «травми» в психології                                                                | 20              | 4            | 2    | 2    | 12   | 17           | 1            | 1       | -    | 15   |
| Тема 4. Синдром посттравматичного стресового розладу.                                                | 20              | 4            | 2    | 2    | 12   | 17           | 1            | 1       | -    | 15   |
| Тема 5. Втрата як травматична ситуація                                                               | 20              | 4            | 2    | 2    | 12   | 17           | 1            | 1       | -    | 15   |
| Разом за змістовним модулем 1                                                                        | 94              | 18           | 8    | 8    | 60   | 89           | 5            | 3       | 1    | 80   |
| <b>Змістовний модуль 2. Робота психолога в ситуаціях переживання кризових та травмуючих ситуацій</b> |                 |              |      |      |      |              |              |         |      |      |
| Тема 6. Вікові кризи                                                                                 | 20              | 4            | 2    | -    | 14   | 22           | 1            | 1       |      | 20   |
| Тема 7. Суїцидальні тенденції та суїцидальна поведінка                                               | 18              | 2            | -    | 2    | 14   | 19           | 1            | -       | 1    | 17   |
| Тема 8. Насилля як травматична ситуація                                                              | 20              | 4            | -    | 2    | 14   | 22           | 1            | -       | 1    | 20   |
| Тема 9. Кризові ситуації в медицині.                                                                 | 22              | 4            | 2    | 2    | 14   | 22           | 1            | -       | 1    | 20   |
| Тема 10. Кризові ситуації в професійній діяльності                                                   | 21              | 4            | 2    | 2    | 13   | 21           | 1            | -       |      | 20   |
| Разом за змістовним модулем 2                                                                        | 101             | 18           | 6    | 8    | 69   | 106          | 5            | 1       | 3    | 97   |
| Семестровий контроль – екзамен                                                                       | -               | -            | -    | -    | -    |              |              |         |      |      |
| Усього годин                                                                                         | 195             | 36           | 14   | 16   | 129  | 195          | 10           | 4       | 4    | 177  |

#### 4. Теми семінарських занять

| № з/п | Назва теми                                                                                            | Кількість Годин |     |
|-------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------|-----|
|       |                                                                                                       | Дфн             | Зон |
| 1     | Криза, травма, стрес – відмінності понять, сутність. Основні принципи роботи кризового психолога.     | 1               | -   |
| 2     | Психологічна характеристика стресу, види стресу, етапи, стратегії виходу.                             | 1               | -   |
| 3     | Психологічна травма. Нейробиологія травми. Травма розвитку.                                           | 2               | 1   |
| 4     | Посттравматичний стресовий розлад – критерії ПТСР в МКХ-11, DSM-5.                                    | 2               | 1   |
| 7     | Втрата і горювання. Стадії горювання – основні підходи та стратегії психологічної допомоги            | 2               | 1   |
| 8     | Характеристика онтогенетичних криз                                                                    | 2               | 1   |
| 11    | Вплив гострої та хронічної хвороби на психічний стан людини                                           | 2               | -   |
| 13    | Супервізії та інтервізії як засоби профілактики емоційного вигорання фахівців системи «людина-людина» | 2               | -   |
|       | Усього                                                                                                | 14              | 4   |

#### 5. Теми практичних занять

| № з/п | Назва теми                                                                                                                                         | Кількість Годин |     |
|-------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------|-----|
|       |                                                                                                                                                    | Дфн             | Зон |
| 1     | Поняття першої психологічної допомоги. Протоколи першої психологічної допомоги при гострому стресі. Інтегративна модель подолання стресу BASIC Ph. | 2               | 1   |
| 2     | Види травматичних ситуацій. Методи психологічної діагностики наслідків переживання травмівного досвіду.                                            | 2               | -   |
| 3     | Діагностичні маркери ПТСР. Психологічні стратегії допомоги. Зцілення від травми.                                                                   | 2               | -   |
| 4     | Вікові особливості проживання втрати. Практики психологічного супроводу дорослих та дітей в проживанні втрати.                                     | 2               | -   |
| 5     | Психокорекційна та психотерапевтична робота психолога із суїцидентами.                                                                             | 2               | 1   |
| 6     | Психологічна робота з жертвами насильства                                                                                                          | 2               | 1   |
| 7     | Практики психологічної допомоги хворим з різними нозологіями. Діагностика стилю реагування людини на захворювання.                                 | 2               | 1   |
| 8     | Характеристика проявів та специфіка допомоги при кризових ситуаціях в професійній діяльності                                                       | 2               | -   |
|       | Усього                                                                                                                                             | 16              | 4   |

**6. Теми лабораторних занять  
Не передбачено**

**8. Самостійна робота**

| № з/п | Назва теми                                                                                                                              | Кількість Годин |     |
|-------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------|-----|
|       |                                                                                                                                         | Дфн             | Зон |
| 1     | Теоретичні підходи у кризовій психології та кризовій терапії. Етичні принципи роботи кризового психотерапевта. Психологічний дебрифінг. | 12              | 20  |
| 2     | Форми переживання людиною життєвих криз.                                                                                                | 12              | 15  |
| 3     | Основні психологічні реакції в умовах переживання гострого та хронічного стресу                                                         | 12              | 15  |
| 4     | Травма війни – критерії, особливості переживання у дітей та дорослих, психологічна допомога.                                            | 12              | 15  |
| 5     | Реакції гострого горя – умови виникнення, характер протікання, діагностика та психологічна допомога на різних етапах онтогенезу         | 12              | 15  |
| 6     | Програми оптимізації життєвих перспектив людей зрілого віку                                                                             | 14              | 20  |
| 7     | Організація та вікові аспекти суїцидальної психотерапії                                                                                 | 14              | 17  |
| 8     | Насильство та його наслідки. Особливості роботи з жертвами насильства                                                                   | 14              | 20  |
| 9     | Кризові ситуації в медицині. Психологічні аспекти паліативної медицини                                                                  | 14              | 20  |
| 10    | Кризові та травмуючі ситуації в професійній діяльності. Захист психічного здоров'я працівників на рівні організацій та громад.          | 13              | 20  |
|       | Усього                                                                                                                                  | 129             | 177 |

Завдання до самостійної роботи:

- 1) підготовка до семінарських занять;
- 2) підготовка і виступи з презентаціями щодо основних тем курсу;
- 3) підготовка просвітницьких психологічних матеріалів за тематикою курсу;
- 4) аналіз першоджерел, пропонувані за темами курсу;
- 5) виконання технік «photovoice»;
- 6) вирішення кейсів за тематикою курсу.

## 9. Методи навчання

Для активізації процесу навчання студентів в ході вивчення дисципліни застосовуються такі навчальні технології та засоби:

– на лекціях чітко та зрозуміло структурується матеріал; зосереджується увага студентів на проблемних питаннях, наводяться приклади стресових, кризових та травматичних ситуацій в житті людини на різних етапах онтогенезу. Аналізується зарубіжний та вітчизняний досвід вирішення окремих питань; студенти заохочуються до критичного сприймання нового матеріалу; використовуються схеми, таблиці, презентації та технічні засоби навчання;

– на семінарських та практичних заняттях обговорюються основні питання теми; проводяться дискусії, вирішення практичних кейсів, що спрямовано на поглиблення, розширення, деталізацію та закріплення теоретичного матеріалу, що дозволяє студентам здійснювати теоретичний, методологічний та емпіричний аналіз актуальних проблем психології кризових та травмуючих ситуацій, що сприяє активізації пізнавальної активності студентів, формулюванню самостійних суджень, умінню відстоювати власну позицію, аргументувати її, проводиться розв'язання практичних завдань щодо психологічної допомоги при переживанні вікових криз, травмівного досвіду, гострих стресових реакцій, втрати; відбувається набуття навичок проведення психологічної діагностики психічних реакцій на стрес, на тип реагування на хворобу тощо;

– під час контролю виконання студентами завдань для самостійної роботи обов'язково здійснюється аналіз, надаються рекомендації практичного характеру.

Обов'язковими елементами активізації навчальної роботи студентів є контроль відвідування студентами занять, заохочення навчальної активності, справедлива диференціація оцінок, яка відповідає попередньо розробленим критеріям.

## 10. Методи контролю

Контроль навчальної роботи студента здійснюється за модульно-рейтинговою системою: систематичність та активність роботи студента на лекціях та практичних заняттях, опитування, тестування, виконання завдань самостійної роботи, обговорення та взаємооцінювання студентами виконаних завдань для самостійної роботи.

Об'єктами поточного контролю знань студентів є:

- систематичність, активність, своєчасність та результативність роботи над вивченням програмного матеріалу дисципліни, у тому числі виконання завдань до кожної теми;
- виконання завдань для самостійної роботи.

Поточний контроль знань, вмінь та навичок студентів передбачає застосування таких методів:

- аналіз теоретичного матеріалу;
- обговорення практичних питань, кейсів;
- дискусія;
- робота в малих групах;
- тестування за темами;
- інше.

Об'єктом підсумкового контролю знань студентів у формі іспиту є перевірка набуття студентами психологічних знань та практичних умінь щодо роботи психолога в умовах екстремальних, кризових ситуаціях, а також у мовах переживання травмівних подій.

### 11. Розподіл балів, що отримують студенти (денна форма навчання)

| Вид занять                                                                                                           | Змістовий модуль №1 | Змістовий модуль №2 | Сума |
|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------|---------------------|------|
|                                                                                                                      | T1 – T5             | T6 –T10             |      |
| Лекції                                                                                                               | 5                   | 5                   | 10   |
| Семінарське заняття<br>(письмове виконання завдань та виступи)                                                       | 5x3=15              | 3x3=9               | 24   |
| Практичні заняття<br>(протоколи дослідження, відпрацювання протоколів надання першої психологічної допомоги та інше) | 4x2=8               | 4x2=8               | 16   |
| Виконання завдань до самостійної роботи                                                                              | 5x2=10              | 5x2=10              | 20   |
| Тест МК-1, МК-2                                                                                                      | 5                   | 5                   | 10   |
| Всього                                                                                                               | 43                  | 37                  | 80   |
| Іспит                                                                                                                |                     |                     | 20   |
| Усього                                                                                                               |                     |                     | 100  |

### Розподіл балів, що отримують студенти (заочна форма навчання)

| Вид занять                                                                                                           | Змістовий модуль №1 | Змістовий модуль №2 | Сума |
|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------|---------------------|------|
|                                                                                                                      | T1 – T5             | T6 –T10             |      |
| Лекції                                                                                                               | 5                   | 5                   | 10   |
| Семінарське заняття<br>(письмове виконання завдань та виступи)                                                       | 2x4=8               | 2x4=8               | 16   |
| Практичні заняття<br>(протоколи дослідження, відпрацювання протоколів надання першої психологічної допомоги та інше) | 1x5=5               | 3x5=15              | 20   |
| Виконання завдань до самостійної роботи                                                                              | 5x2=10              | 5x2=10              | 20   |
| Тест МК-1, МК-2                                                                                                      | 7                   | 7                   | 14   |
| Всього                                                                                                               | 43                  | 37                  | 80   |
| Іспит                                                                                                                |                     |                     | 20   |
| Усього                                                                                                               |                     |                     | 100  |

## Шкала оцінювання: національна та ECTS

| Сума балів за всі види навчальної діяльності | Оцінка ECTS | Оцінка за національною шкалою                              |                                                             |
|----------------------------------------------|-------------|------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------|
|                                              |             | для екзамену, курсового проекту (роботи), практики         | для іспиту                                                  |
| 90 – 100                                     | <b>A</b>    | відмінно                                                   | зараховано                                                  |
| 82-89                                        | <b>B</b>    | добре                                                      |                                                             |
| 74-81                                        | <b>C</b>    |                                                            |                                                             |
| 64-73                                        | <b>D</b>    | задовільно                                                 |                                                             |
| 60-63                                        | <b>E</b>    |                                                            |                                                             |
| 35-59                                        | <b>FX</b>   | незадовільно з можливістю повторного складання             | не зараховано з можливістю повторного складання             |
| 0-34                                         | <b>F</b>    | незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни | не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни |

### 12. Методичне забезпечення

Спеціальна література; друковані періодичні видання; ілюстративний матеріал, методичні вказівки до проведення семінарських занять та самостійної роботи студентів.

### 13. Рекомендована література

#### *Базова*

1. Андерсен К., Рьокхольт Е., Рісе М. Групи психологічної підтримки для дітей та підлітків, які втратили близьких. Методичний посібник. Київ, 2020. 222 с.

2. Байер О. О. Життєві кризи особистості : навчальний посібник. Дніпро : Вид-во Дніпропетр. нац. ун-ту, 2010. 244 с. ULR: <file:///D:/Downloads/59205309.pdf>

3. Вознесенська О. Л., Сидоркіна М. Ю. Арт-терапія у подоланні психічної травми: Практичний посібник. Київ: Золоті ворота, 2015. 202 с.

4. Гарькавець С. О. Віктимологія : підручник. Луганськ : Вид-во СНУ ім. В. Даля, 2006. 116 с.
5. Герберг К. Розуміти травматичний досвід. Путівник для безпосередніх учасників та їхніх родин. Львів: Видавництво «Свідчадо», 2015. 71 с.
6. Гертман Дж. Психологічна травма та шлях до видужання: наслідки насильства – від знущань у сім'ї до політичного терору [Текст]; переклад з англ. Окана Лизак, Окасана Наконечна, Олександр Шлапак. Львів : Видавництво Старого Лева, 2015. 416 с.
7. Зливков В. Л., Лукомська С. О., Федан О. В. Психодіагностика особистості у кризових життєвих ситуаціях. Київ : Педагогічна думка, 2016. 219 с.
8. Кісарчук З. Г. Психологічне консультування. Основи практичної психології. Київ : Академвидав, 1997. 236 с.
9. Коен Д., Маннаріно Е., Деблінджер Е. Психотерапія з дітьми та підлітками, які пережили травму та втрату. Львів: Свічадо, 2016. 264 с.
10. Коцун О. М., Мельничук Т. І. Резилієнс-довідник: практичний посібник. Київ: Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України. 2023. 25 с.
11. Левін П. Зцілення від травми. Новаторська програма з відновлення мудрості тіла. Київ: Видавництво Ростислава Бурдаки, 2022. 156 с.
12. Мороз Р. А. Психологія травмуючих ситуацій та надання психологічної допомоги : методичні рекомендації. Миколаїв: Іліон, 2016. 224 с.
13. Невидимі наслідки війни. Як розпізнати? Як спілкуватись? Як допомогти подолати? Довідник для широкого кола фахівців / К. Возніцина, Л. Литвиненко. Київ, 2020. 192 с.
14. Прайтлер Б. На їхньому боці. Психосоціальна робота з травмованими біженцями. Переклад з німецької Мелашенко Д., Супрун Т. Львів: ВНТЛ-Класика, 2022. 156 с.
15. Психологічна допомога військовим. Київ: Видавництво психологічної літератури «Психобук», 2022. 124 с.



16. Туриніна О. Л. Психологія травмуючих ситуацій: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Київ: ДП «Вид. дім «Персонал», 2017. 160 с. ULR: [https://maup.com.ua/assets/files/lib/book/psiholog\\_travm.pdf](https://maup.com.ua/assets/files/lib/book/psiholog_travm.pdf)

#### *Додаткова*

17. Безпальча Р. Запобігання торгівлі жінками та насильству в сім'ї: основи проведення тренінгів. Підручник з проведення тренінгів. Київ : Winrock International, 2004. 156 с.

18. Довідник діагностичних критеріїв DSM-5 від Американської психіатричної асоціації / пер. з англ. О. Лисак, М. Прокопович; наук. ред. В. Горбунова, Л. Засєкіна О. Плевачук. Львів: Галицька Видавнича Спілка, 2023. 536 с.

19. Літвінова О. В., Саріогло О. Психосоматична симптоматика у студентів-психологів в умовах переживання стресових подій. *Молодий вчений*. №7(107), липень, 2022. ULR: <https://molodyivchenyi.ua/index.php/journal/article/view/5386/5279>

20. Літвінова О. В. Проблема психологічної підтримки чоловіків-військовослужбовців. *Соціально-психологічні проблеми гендерної стратифікації суспільства: матеріали XV Всеукраїнської науково-практичної конференції (з міжнародною участю) (м. Дніпро, 24 червня 2022 р.)* / [редкол.: Ю. О. Бохонкова (голова)]. – Дніпро: вид-во СНУ ім. В. Даля, 2022. С. 97-100.

21. Літвінова О. В., Петруніч Є. Ю. Соціально-психологічна адаптація українських біженців до умов проживання у Німеччині. *Тринадцяті Сіверянські соціально-психологічні читання: Матеріали Міжнародної наукової онлайн-конференції (25 листопада 2022 року, м. Чернігів)* / За наук. ред. О. Ю. Дроздова. Чернігів : НУЧК імені Т. Г. Шевченка, 2023. Т.1. С. 77-82.

22. Літвінова О. В., Велика Б. Ю. Копінг-стратегії студентів як фактор подолання стресу. *Virtus : Scientific Journal* / Editor-in-Chief M.A.Zhurba. September #56, 2021. P. 16-20.

23. Літвінова О. В., Бихкало Л. О. Вплив емоційних станів людей похилого віку на рівень їхньої життєстійкості. *Virtus : Scientific Journal* / Editor-in-Chief M.A.Zhurba. October #47, 2020. P.42-48.

24. Літвінова О. В., Пилипенко Л. В. Емпіричні показники психологічних складових самоствалення у чоловіків з набутими порушеннями опорно-рухового апарату. *Науковий вісник Мукачівського державного університету. Серія «Педагогіка та психологія»*. Випуск 1 (11), 2020. С.262-267.

25. Титаренко Т. Психологія життєвої кризи. Київ: Агропромвидав України, 1998. 348 с. ULR: <file:///D:/Downloads/63889120.pdf>